

198. Wł. Mickiewicz do J. I. Kraszewskiego 25 IV 1877 Rkp. BJ 6520 k. 199b-c.

[k. 199br]

25^{go} kwietnia 1877 r.

Kochany Panie,

Zbieram dalej listy śp. Ojca mego. Widzę z artykułu pańskiego o Baworowskim¹, że hr. Wiktor² miał jako nauczyciela Kunaszewskiego³. Przyszła mi myśl, że może wiadomo hr. Baworowskiemu, co się stało z papierami Kunaszewskiego, do którego Ojciec mój pisywał, a wiem od osoby, której owe listy wówczas udzielane bywały, że były zajmujące i ważne. Zapewnie papiery po Kunaszewskim dostały się krewnym nieboszczyka, może w Galicji zamieszkałym? Wdzięczny będę Panu, jeżeli przy zrzeczności raczysz się dowiedzieć, jaką drogą do posiadacza tych papierów mógłbym trafić.

[k. 199bv] Miło mi, że Lwów, idąc za przykładem pańskim, podziękował Venturemu⁴. W tej chwili odczytałem napaści „Czasu”⁵ z przyczyny uroczystości Mickiewiczowskiej w Rzymie⁶. Napada naprzód „Czas” na fałszywy napis, krytykując inne słowa, jak te, które wyrzyte na marmurze *via del Pezzalto*. Nie wiem, jak się stało, że wszystkie pisma krajowe fałszywie napis podały!⁷ Później „Czas” wyrzuca korespondentom, że pominęli mowę Cairolego⁸ o stosunkach Polski do Watykanu. Trudno im było nie pominąć mowy niemianej, ponieważ Cairolego w Rzymie nie było. Twierdzi też „Czas”, że Ojciec mój nie był zwolennikiem jedności Włoch. Nie znał redaktor „Czasu” mowy Ojca mego: *„Jeunes gens, quand vous versiez des larmes silencieuses sous le joug de l'[k. 199cr]étranger, alors devant vous se dressaient en caractères de flamme ces mots : ah! si nous étions unis! Et ce rêve vous*

¹ J. I. Kraszewski, *Wiktor hr. Baworowski*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 68 z 1877 r., s. 225-227.

² Wiktor Baworowski (1825/1826-1894) – poeta, tłumacz, kolekcjoner.

³ Kazimierz Kunaszewski (Kunaszowski) – nauczyciel Wiktora Baworowskiego, wymieniany w *Vorlesungen über slawische Literatur und Zustände: Gehalten im Collège de France* [...] Brockhaus, Leipzig 1843-1849, niemieckiej wersji wykładów A. Mickiewicza w Collège de France, przez tłumacza, Gustava Siegfrieda jako jego pomocnik. W literaturze przedmiotu pojawiają się sprzeczne informacje. Jedna, że Gustav Siegfried (1807-1847) był lekarzem, towarzyszykiem zaprzyjaźnionym z domem Mickiewiczów. Druga, że „Gustav Siegfried” stanowił pseudonim Aleksandra Zygfyryda Gustawa Kunaszowskiego, brata Kazimierza. Gdyby ta druga wersja była prawdziwa, można przypuszczać, że Władysława Mickiewicza interesowała spuścizna nie Kazimierza a Aleksandra, jako przyjaciela rodziców.

⁴ Piotr Venturi (1824-1892) – burmistrz Rzymu, uczestniczył 29 III 1877 r. w Rzymie, w rocznicę zawiązania Legionu Mickiewicza, w uroczystości wmurowania tablicy pamiątkowej na domu, w którym Adam Mickiewicz mieszkał w roku 1848.

⁵ „Czas” – zob. list nr 8.

⁶ Anonimowy artykuł pt. *Uroczystość mickiewiczowska w Rzymie i jej komentarze* ukazał się w nr 89 „Czasu” z 20 IV 1877.

⁷ Zob. lwowska „Gazeta Narodowa”, nr 75, z 1877 r., a za nią „Dziennik Poznański”, nr 76, z 1877; sprostowanie – zob. „Dziennik Poznański”, nr 94 z 1877 r.

⁸ Benedetto Cairoli (1825-1889) – włoski polityk, działacz włoskiego ruchu narodowego i sojusznik Garibaldi, w późniejszych latach premier i minister spraw zagranicznych Włoch.

*suivait dans vos veilles, et vos mains toscanes cherchaient et pressaient en silence les mains pisanes*⁹ etc. (str. 286 *Mémorial*¹⁰). Kiedy ten sam redaktor „Czasu” pisze jakoby o wstręcie Mickiewicza dla Mazziniego¹¹, nie wie o istnieniu *Politique du XIXe siècle*¹². Tam by znalazł obronę Mazziniego przez Mickiewicza, w „Tribune des Peuples”¹³, jakby znalazł w t. 11 trzeciego wydania korespondencji list Ojca mojego w marcu 1849 r. do Mazziniego. Przytacza też „Czas” list Jełowickiego¹⁴ do Ojca mojego jako dowód uczuć Ojca, chociaż Ojciec na ten list nic nie odpowiedział, a rozkazom Jeł[ołowickiego] wcale się nie poddał. Dziwna pretensja tych ludzi przekabacić Adama Mickiewicza na zmartwychwstańca¹⁵. W tym samym artykule płacze [k. 199cv] „Czas” nad prześladowaniem Kościoła we Włoszech i narzeka na tych, co obalili krzyż w Kolizeum. Opowiadał mi Rosa¹⁶, że oprowadzając mgr de Bonnechose¹⁷ po zwaliskach rzymskich, usłyszał od niego te same skargi i tak na nie odpowiedział: « *Mgr. Le sang des martyrs a-t-il coulé sur les dalles du Colyseé ou sur les ordures que les Romains ont accumulées sur les dalles ? La croix sera replacée sur les dalles et la religion aura autant gagné à ce déblayage que l’archéologie* »¹⁸.

Uderzyły prałata te argumenta i oświadczył, że takowe papieżowi powtórzy.

Serdeczne pozdrowienia łączę,

Wł[adysław] Mickiewicz

⁹ *Młodzi ludzie, gdy roniliście ciche łzy pod jarzmem cudzoziemca, wówczas przed wami płomiennymi czcionkami stawały te słowa: ach! gdybyśmy byli zjednoczeni! I to marzenie towarzyszyło wam w waszych czuwaniach, a wasze tokańskie dłonie w milczeniu szukały dłoni pizańskich i je ścisnęły* (franc.).

¹⁰ *Mémorial de la Légion polonaise de 1848...* – zob. list nr 176.

¹¹ Giuseppe Mazzini (1805-1872) – obok Giuseppe Garibaldiego jeden z najważniejszych działaczy ruchu rewolucyjnego 1848 roku we Włoszech.

¹² *La Politique du XIXe siècle* – zob. list nr 145.

¹³ „Tribune des Peuples” – dziennik wydawany w Paryżu w języku francuskim w 1849 r., redagowany przez Adama Mickiewicza, głoszący idee Wiosny Ludów, a wśród nich prawo do niepodległości; artykuły A. Mickiewicza zamieszczone na łamach tej gazety opublikował Władysław Mickiewicz w *La Politique du XIXe siècle*.

¹⁴ Aleksander Jełowicki – zob. list nr 192.

¹⁵ Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa – męskie zgromadzenie zakonne, powstałe w Rzymie w 1842 r. i złożone z polskich emigrantów. Jednym z założycieli tego zgromadzenia był Bogdan Jański (1807-1840), ale u jego początków wymienia się Zgromadzenie Braci Zjednoczenia, zorganizowane dla Polaków we Francji w 1834 r. przez Bogdana Jańskiego i Adama Mickiewicza. Celem zgromadzenia było odrodzenie narodowe i społeczne w duchu chrześcijańskim.

¹⁶ Pietro Rosa (1810-1891) – włoski archeolog, topograf i polityk, nadzorca wykopalisk i zabytków w prowincji Rzym.

¹⁷ Henri-Marie-Gaston Boissnormand de Bonnechose (1800-1883) – kardynał, biskup Rouen.

¹⁸ *Eminencjo, czy krew męczenników popłynęła na płyty Koloseum, czy raczej na nieczystości, które Rzymianie nagromadzili na tych płytach? Krzyż zostanie ponownie postawiony na owych płytach, a religia zyska na tym oczyszczeniu równie wiele, co archeologia* (franc.)